
معرفی کتاب

اشاره‌ای به طرح «مستندسازی تاریخ ریاضیات در ایران معاصر»

فرید قاسملو، بهزاد منوچهریان✉

به جرأت می‌توان گفت که در شناخت و بررسی تاریخ ریاضیات کشورمان کم‌توجهی شده است و این کم‌توجهی نسبت به تاریخ ریاضیات ایران در دوران معاصر دوچندان بوده است. برای جبران این کم‌توجهی (با توجه به امکانات و داشته‌های فردی) از مردادماه ۱۳۹۸، پس از چند جلسه گفتگو، متوجه شدیم که درباره مسئله لزوم پرداختن به تاریخ ریاضیات ایران، ما افکار و نظریات مشترک بسیاری داریم و تصمیم گرفتیم به مستندسازی رخدادها، فعالیت‌های اثرگذار و نظرات، تجربه‌ها، و خاطره‌های نقش‌آفرینان عرصه ریاضیات ایران در صد سال گذشته بپردازیم. پس از آن، ضمن گفتگوها، هم‌فکری‌ها، و شناسایی دغدغه‌ها و امکانات هریک از ما، به تدریج طرحی را با عنوان «مستندسازی تاریخ ریاضیات در ایران معاصر» تعریف کردیم.

با اجرای این طرح می‌خواهیم مجموعه داده‌هایی درباره تاریخ صد سال گذشته ریاضیات ایران تهیه، جمع‌آوری، و منتشر کنیم. از جمله قصد داریم به تاریخچه تشکیل و روند فعالیت‌های بخش ریاضی دانشگاه‌ها، جریان آموزش ریاضیات دانشگاهی، نشریات ریاضی، سیر تهیه و عرضه کتاب-های ریاضی به زبان فارسی، ریاضیات پیش از دانشگاه، سیر المپادهای دانش‌آموزی و دانشجویی ریاضی و نگاهی به پیشینه و کارکرد مدارس صاحب‌نام در زمینه تعلیمات ریاضی، و موضوع‌هایی از این دست بپردازیم.

روش ما در تهیه و گردآوری مطالب، در بیشتر موارد، گفتگو با فرد یا افراد نقش‌آفرین در رویداد یا گنشی است که در پهنه ریاضیات این صد سال رخ داده یا انجام شده است و دلیل‌گزینش این

عبارات و کلمات کلیدی: تاریخ ریاضیات، ایران معاصر، آموزش و پژوهش در ریاضیات
نوع مقاله: نقد و بررسی؛ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۵/۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۵/۱۰

شیوه آن است که می‌خواهیم از نانوشته‌ها، اسناد جدیدی از جنس نوشته فراهم کنیم تا در کنار دیگر اسناد مکتوب موجود، به کار هر کسی که بخواهد تاریخ ریاضیات ایران معاصر را بکاود، بیاید. البته ارزش اسناد شفاهی از سخنان نقش‌آفرینان عرصه ریاضیات ایران در دوران معاصر هم بر کسی پوشیده نیست. در این کوشش هدف اصلی ما تقویت زیرساخت منابع برای خوانش و بررسی تاریخ ریاضیات ایران معاصر است و نه تاریخ‌نگاری.

گفتنی است که تاکنون سه جلد از این مجموعه آماده و منتشر شده است. جلد اول آن گزارشی از اولین جشنواره ریاضیات است که در سال ۱۳۷۵ در دانشگاه تهران برگزار شد. یک گردهمایی نه از جنس کنفرانس، بل از جنس جشنواره و با مخاطب‌شناسی جوانان که متأسفانه در همان گام اول ماند و جلوتر نرفت. مستندسازی این رویکرد کوششی بوده است برای انتقال تجربه این کار ارزشمند به نسل‌های فعلی با آرزوی تکرار آن. جلد دوم از کنارهم قرارگرفتن دو گفت‌وگو با چهار تن از استادان پیش‌کسوت و فعال ریاضی با فاصله بیست‌وشش سال شکل گرفته است. این افراد یک بار بیست‌وشش سال پیش نظراتشان را درباره اوضاع ریاضیات کشور گفته‌اند و بیست‌وشش سال بعد به بررسی آراء، نظرها، و البته ایده‌آلها و آرزوهای خود در فاصله این مدت پرداخته‌اند. مستندسازی گفتگوی نخست و اجرای گفتگوی دوم کوششی بوده است برای مرور اوضاع دانش ریاضی در ایران به روایت نسلی که زمانی دست‌اندرکار آموزش و پژوهش بوده است و زمانی دیگر ناظر اوضاع. جلد سوم حاصل بیش از دوازده ساعت گفتگو با استادان جوان ریاضی کشور است (آن‌هایی که یک نسل پس از استادان نام‌برده‌شده در جلد دوم‌اند)؛ درباره اوضاع ریاضیات دانشگاهی کشور در آخرین سال قرن چهاردهم خورشیدی. این کوشش و این کتاب از نظر ما متنی است که می‌توان آن را برای بیست‌سال آینده به امانت گذاشت، تا بلکه آن زمان، بار دیگر، نظر همین استادان را درباره مواردی که در این جلد مطرح کرده‌اند جویا شد. جلد چهارم، متن گفتگوها با بیست‌وننه تن از استادان پیش‌کسوت ریاضی و آمار کشورمان است که امیدواریم تا پایان سال جاری، به احتمال قوی در سه مجلد، منتشر شود.

بهزاد منوچهریان (عضو هیئت علمی بازنشسته): تهران، جهاد دانشگاهی

رایانامه: behzadmanoochehrian1401@gmail.com

فرید قاسملو: تهران، بنیاد دائرةالمعارف اسلامی

رایانامه: f.qasemlou@rch.ac.ir

On the Project of “Documenting the History of Mathematics in Contemporary Iran”

F. Qasemlou¹, B. Manoochehrian²✉

¹The Institution of Encyclopaedia of the World of Islam, Iran

²Academic Center for Education, Culture and Research (ACECR), Iran

Abstract. It is safe to say that the history of mathematics in our country has been neglected, and this lack of attention has been twofold in relation to the history of mathematics in Iran in the contemporary era. After conversing, exchanging thoughts, and identifying individual concerns and possibilities, we gradually created a plan titled, 'Documenting the History of Mathematics in Contemporary Iran'. It is worth noting that this collection comprises three volumes that have been prepared and published thus far. In this paper, we provide a concise overview of the project. We present a brief description of the project's recent outputs, which have been published as a three-volume book so far.

Keywords: history of mathematics, contemporary Iran, teaching and research in mathematics

Article history: Recieved 30 July 2023; Accepted 1 August 2023

Article type: book review

---

¹f.qasemlou@rch.ac.ir

²behzadmanoochehrian1401@gmail.com